

TILL FÖRSVARSDEPARTEMENTET

FO.REMISSVAR@REGERINGSKANSLIET.SE

MED KOPIA TILL

FO.RS.REMISSVAR@REGERINGSKANSLIET.SE.

DIARIENUMMER FÖ2025/00151

13 Maj 2025

Remissvar *Plikten Kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret* SOU 2025:6

Jämtkraft välkomnar ansatsen att kartlägga behov av personalförstärkning inom det civila försvaret och identifiera med vilka verktyg förstärkningar kan ske. Jämtkraft ser att det finns många fördelar med att aspekter och begrepp av relevans för totalförsvarsplanering klargörs och utvecklas. I den efterföljande texten redovisar Jämtkraft sin syn på ett urval utredningens förslagsområden.

Huvudsynpunkter

Beredskapsregistrering och Krigsplacering med anställningsavtal som grund

Ett huvudområde för Jämtkrafts synpunkter gäller det utredningen benämner som *beredskapsregistrering* som ett begrepp att ersätta krigsplacering grundat i (anställnings)avtal samt utredningens resonemang rörande att en organisations ordinarie personal inte bör beredskapsregistreras. Jämtkraft befarar, i likhet med vad som beskrivs av samtliga experter i *Särskilda yttranden*¹ att utredningens förslag på detta område, i huvudsak riskerar att få negativa effekter.

Jämtkraft instämmer i att införandet av beredskapsregistrering som nytt begrepp riskerar att

- Skapa onödig begreppsförvirring,
- kräva ytterligare arbete för etablering av det nya begreppet samt,
- kräva onödigt arbete med att uppdatera av utbildnings- eller informationsmaterial.

Jämtkrafts upplevelse är, precis som framhålls i de särskilda yttrandena, att krigsplacering med anställningsavtal som grund är ett vedertaget och allmänt accepterat uttryck. Jämtkraft ser hellre än att uttrycket byts ut, att termen "krigsplacering" kvarstår. Jämtkraft ser gärna att termen krigsplacering utvidgas till att formellt omfatta alla som har reserverats för uppgifter inom totalförsvaret, för att tydliggöra kopplingen till krigsuppgifterna.

¹ SOU 2025:6. Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning. *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret*. S. 829-836

Jämtkraft anser att nuvarande förfarande gällande planering av krigsorganisationer bör kvarstå. Jämtkraft ser därmed det utredningen omnämner som alternativ 2², som den lämpligaste lösningen för att även privata aktörer inom det civila försvaret ska kunna upprätthålla verksamhet vid höjd beredskap. Jämtkraft bygger denna uppfattning på följande resonemang

- De flesta organisationer inom civilt försvar är primärt dimensionerade för sin frestida verksamhet och inte de mer utmanande förhållanden som kan förväntas råda vid höjd beredskap. Det är osannolikt att det i en verksamhet finns särskilt många anställda individer som inte har en roll i att upprätthålla verksamheten vid höjd beredskap. Kritisk personal är sällan enkelt "utbytbar", även i de fall yrkesrollen i sig inte är ett unikum, då de flesta verksamheter har sina särskilda förutsättningar vad gäller exempelvis arbetssätt, utrustning, maskiner och system.
- Planeringen av verksamheters krigsorganisation bör inte avgränsas till bara "antal" personer och yrkesroller som behövs för att bemanna verksamheten. För att krigsorganisationen ska fungera vid höjd beredskap krävs utbildning och övning³, men även god verksamhetskännedom och samarbetsvana. Att inte kunna krigsplacera den viktigaste personalresursen, det vill säga de egna anställda, försämrar möjligheterna till en fungerande krigsorganisation.
- Många organisationer har lagt ner mycket tid på, och kommit långt i, att planera bemanningen av sin krigsorganisation där krigsplacering med anställningsavtal som grund är förutsättning. För dessa krigsorganisationer är som regel den ordinarie personalen en fundamentalt viktig resurs. Att förändra förfarandet i detta skede skulle medföra extra arbete med avregistrering samt med att förstå och upprätta strukturer för att hantera planeringen utifrån den nya strukturen. Jämtkraft upplever därtill att nuvarande förfarande och vad den kräver i form av administration och kommunikation med såväl anställda som pliktverket, fungerar väl.
- En betydande förändring av nuvarande förfarande ökar risken för att anställd personal av central betydelse för den egna krigsorganisationen tas i anspråk av andra aktörer och att detta inte uppdagas för än vid höjd beredskap⁴. Detta skulle i sin tur kunna innebära att brister i bemanningen upptäcks först under svåra förhållanden och tidspress, i stället för att identifieras och hanteras i god tid, under frestida planering.

² SOU 2025:6. Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning. *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret*. S. 525

³ SOU 2025:6. Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning. *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret*. S. 833

⁴ SOU 2025:6. Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning. *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret*. S. 836

- De olika "plikterna"⁵ syftar sammantaget till att individen ska veta sin roll vid höjd beredskap, även om rättsliga konsekvenser och författningsstöd skiljer sig åt. Krigsplacering med anställningsavtal bör inte plockas bort enkom för att undvika eventuella missförstånd eller sammanblandning av begrepp. Där förvirring riskerar att uppstå får en lämpligare åtgärd anses vara tydligare kommunikation både till individer och bemanningsansvariga aktörer. Ett bättre fokus är att utreda huruvida krigsplacering med anställningsavtal som grund bör få tydligare författningsstöd och rättsliga effekter, för att bli mer jämställt med civilplikt och värnplikt.
- Med anledning av det allvarliga säkerhetspolitiska läget, där Sverige "inte är i krig, men heller inte i fred"⁶, får det anses vara en olämplig tidpunkt att göra alltför stora förändringar i nuvarande förfaranden, såvida inte det är uppenbarligen försvarbart på grund av stor dysfunktionalitet. De resurser och den tid som skulle krävas från flera aktörer inom det civila försvaret för att "börja om från början" med ett nytt förfarande torde behövas bättre för genomförande av andra förmågehöjande aktiviteter.

Samttaget ser Jämtkraft krigsplacering med anställningsavtal som grund som ett fundamentalt viktigt verktyg för att kunna planera sin krigsorganisations bemanning. Detta verktyg bör utvecklas – och om vidare utredning anser det lämpligt ges ytterligare författningsstöd – i stället för att kasseras.

Jämtkraft understryker det olämpliga i att drastiskt förändra en inarbetad, fungerande och allmänt accepterad modell för krigsplacering i en tid när regering uppmanar myndigheter, totalförsvarspiktiga verksamheter och privatpersoner till skyndsam omställning till högre beredskap. Det är helt i strid med de åtgärder som regering, riksdag och ansvariga myndigheter de senaste åren vidtagit för att öka beredskapen i Sverige. Att förändra fungerande förfaranden och redan accepterade begrepp riskerar i stället att försena, pausa eller rent av återställa krigsplaneringen hos aktörer till en nivå som gällde för ett par år sedan.

Övriga synpunkter

Privata aktörers förutsättningar som aktörer inom totalförsvaret

Ett annat område som Jämtkraft vill lämna synpunkt på i detta remissvar är behovet av mer tydlighet, stöd och vägledning för privata företag och aktörer inom näringslivet vad gäller deras roller inom totalförsvaret. Jämtkraft ser det som positivt att utredningen lyfter behovet av att sektorsansvariga myndigheter behöver anpassa, bryta ner och specificera ingångsvärden & mål (planeringsförutsättningar) för

⁵ "...värnpliktig, civilpliktig eller anställd/avtalspersonal." SOU 2025:6. Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning. *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret*. S. 832

⁶ Parafraserat från Statsministerns tal på Folk och Försvars rikskonferens i Sälen, den 12 januari 2025 <https://www.regeringen.se/tal/2025/01/statsministerns-tal-pa-folk-och-forsvars-rikskonferens-i-salen/>

sektorer, verksamheter och geografiska områden. Jämtkraft håller även med utredningen om att lagstiftningen om skyldigheter för näringsidkare, m.fl.⁷ bör ses över och om nödvändigt förändras för att matcha rådande förutsättningar och förväntningar. Jämtkraft uppskattar att det finns behov av att regelverket anpassas till att bättre möta det förändrade säkerhetspolitiska läget, det faktum att stora delar av totalförsvarsviktig verksamhet (numera) utförs av privata aktörer samt den ökade komplexiteten vad gäller beroenden till (ofta globala) leveranskedjor och digital infrastruktur.

Förmågemål och ambitionsnivåer för totalförsvarsviktig verksamhet behöver fastställas och kommuniceras i högre grad. Dessa mål och ambitionsnivåer behöver sedan omsättas i beredskapsåtgärder och finansieras med beredskapsmedel. Vad gäller finansiering hade det dock varit önskvärt att utredningen i högre grad lyfte fram hur kostnader för åtgärder för att säkerställa personalförsörjningen inom det civila försvaret ska hanteras, särskilt för aktörer som inte redan får medel för sådan totalförsvarsrelaterad verksamhet. Ett exempel där kostnadsfrågan är relevant är utredningens framhållande av möjligheten att teckna avtal med leverantörer och entreprenörer, som medför garantier för upprätthållande av verksamhet, leveranser och entreprenader vid höjd beredskap. Det behöver förtydligas hur denna typ av avtal, som behöver täcka även scenarion som i fredstid skulle anses "force majeure", ska bekostas och formuleras.

Samordning mellan myndigheter och sektorer

Jämtkraft vill även lyfta fram synpunkter gällande uppdrag som utredningen föreslår ges till vissa myndigheter, till exempel vad gäller att utreda frågor vidare. Jämtkraft vill betona att det för sådana uppdrag är viktigt att myndigheterna beaktar hur genomförande av uppdrag kan komma att påverka och belasta aktörer som myndigheten behöver involvera i uppdragsgenomförandet. Med påverkan och belastning menas exempelvis de uppgiftsbegäran som myndigheter skickar att besvaras av aktörer som Jämtkraft.

Jämtkraft ser stor potential i att informationsinsamling och åtgärder synkroniseras i högre grad. Ökad samordning skulle främja en effektivare användning av resurser och underlätta optimering av förmågehöjande åtgärder. I dagsläget upplever Jämtkraft att mycket arbete sker i parallella spår, vilket riskerar att skapa dubbelarbete och suboptimala åtgärder.

Säkerhetsprövningar och andra förfaranden som innefattar bakgrundskontroller

Jämtkraft ser vissa utmaningar med hur säkerhetsprövning ska kunna ske på ett effektivt sätt med koppling till civilplikt eller beredskapsregistrering för personal som tillförs en totalförsvarsviktig verksamhet. Förfarande kring säkerhetsprövning är en viktig del av personalsäkerhet inom säkerhetsskyddet men också ett förfarande som redan i fredstid kräver betydande resurser från flera aktörer inom totalförsvaret.

⁷ Lagstiftningen om skyldigheter för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen

Jämtkraft ser en risk för att säkerhetsprövning kan bli en flaskhals och ett hinder vid höjd beredskap, om frågan inte hanteras med stor tydlighet och effektivitet.

Jämtkraft ser att ytterligare arbete behövs för att tydliggöra och (om möjligt och lämpligt) effektivisera förfaranden kring placering i säkerhetsklass av individer som civilpliktas eller på annat vis tillkommer en eller flera (krigs)organisationer vid höjd beredskap. Ett alternativ till säkerhetsprövningsförfarandet som skulle kunna underlätta hantering på ett betydelsefullt sätt vid höjd beredskap är att en modell likt hur det fungerar inom Nato tas fram, där behörigheten knyts till individen snarare än en specifik befattning/uppdrag hos en specifik aktör.

Övriga positiva noteringar

I detta avslutande avsnitt av remissvaret vill Jämtkraft framhålla att det får ses som mycket positivt att utredningen

- lyfter behov av att tydliggöra förfaranden, roller och kriterier för identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet,
- lyfter behovet av att säkerställa att de som civilplikt inte redan tillhör en totalförsvarsviktig verksamhets krigsorganisation,
- lyfter aktörers förmåga att ta emot civilpliktade som en gränssättande faktor,
- uppmärksammar behov av att kunna säkerställa tjänster från leverantörer och underleverantörer (gräv, bygg, skydd, bevakning, transport inkl tunga transporter/transporter av kemikalier och bränsle)
- föreslår en tydlig och enklare process för enskilda (företag) att anmäla sig som bemanningsansvariga till Pliktverket.
- bedömer det olämpligt att skapa en ny (separat) process för rapportering & analys av personalförsörjningsfrågor
- lyfter att ett system med krigsviktiga företag eller liknande på en övergripande nivå skulle kunna underlätta personalförsörjningen av det civila försvaret på flera sätt.

Slutligen ser Jämtkraft fördelar med utredningens förslag om automatiserade disponibilitetskontroller. En sådan lösning kan underlätta viss hantering vad gäller planering av personalförsörjning för totalförsvaret i stort med förbehållet att risker för missbruk och relaterat till otillbörlig kartläggning av individer eller organisationer med särskilda uppdrag inom totalförsvaret hanteras.

Hälsningar

JÄMTKRAFT AB
Håkan Hagberg, Säkerhetschef
063-14 92 45
hakan.hagberg@jamtcraft.se